

A liliputi óriás – Mongólia külpolitikájának sajátosságai *The Lilliputian Giant – Peculiarities of Mongolia's Foreign Policy*

Salát Gergely és Talárovich Orsolya

https://doi.org/10.47707/Kulugyi_Szemle.2026.3.2

Összefoglaló: A tanulmány Mongólia külpolitikáját a kisállami stratégiák elméleti keretében vizsgálja. Az ország, amely két nagyhatalom – Kína és Oroszország – közé szorult, sajátos, strukturálisan aszimmetrikus geopolitikai helyzetben van, ráadásul mindkét szomszédjával kapcsolatban rossz történelmi tapasztalatokkal rendelkezik. Mindez alapvetően határozza meg a mongol külpolitikai gondolkodást és gyakorlatot, amelyek fő célja a függetlenség és a szuverenitás fenntartása, illetve a mozgástér növelése. A rendszerváltás után Ulánbátor tudatos stratégiát alakított ki, amelynek a fő alapelvei: a két szomszédos ország közötti egyensúlyozás, a mozgástérnek a külpolitikai kapcsolatok diverzifikálása (az ún. harmadik szomszéd politika) révén történő bővítése, valamint a multilaterális kezdeményezésekben való részvétel. A rugalmasság, a pragmatizmus és a stratégiai következetesség kombinációjával a mongol külpolitikának az elmúlt három és fél évtizedben a rendkívül korlátozó geopolitikai környezetben is sikerült úgy bővítenie a mozgástérét, hogy az más kis- és közepes államok számára is tanulságokkal szolgálhat.

Kulcsszavak: Mongólia, Kína, Oroszország, kisállami külpolitika

Abstract: This study examines Mongolia's foreign policy within the theoretical framework of small-state strategies. Situated between two great powers – China and Russia – Mongolia occupies a structurally asymmetric geopolitical position and has negative historical experiences with both neighbors. These conditions fundamentally shape Mongolian foreign policy thinking and practice, whose primary objectives are the preservation of independence and sovereignty, as well as the expansion of strategic maneuvering space. Following the democratic transition, Ulaanbaatar developed a deliberate strategy built on three core principles: balancing between the two neighbors, expanding the room for maneuvering by diversifying foreign policy relations (the “third neighbor” policy), and actively participating in multilateral initiatives. Over the past three and a half decades, Mongolia's foreign policy – combining flexibility, pragmatism,

and strategic consistency – has managed to create room for maneuver within an exceptionally constrained geopolitical environment. This experience may offer valuable lessons for other small- and medium-sized states.

Keywords: *Mongolia, China, Russia, small-state foreign policy*

Bevezetés

A nemzetközi kapcsolatok elméleteit jellemzően nagyhatalmi központokban dolgozták ki, ezért értelemszerűen elsősorban azok külpolitikájával foglalkoznak, a kisebb államok pedig inkább azok passzív elszenvedőiként szerepelnek bennük. Bár egyes kutatók figyelmet fordítottak az utóbbiak sajátos mozgásterére és stratégiáira is,¹ a meghatározó elméleti keretek alapvetően a nagyhatalmi logikából indulnak ki. Pedig a kis- és közepes államok külpolitikájának a vizsgálata – a kérdéskör elméleti jelentősége mellett – azért is fontos, mert a világ lakosságának a többségét nem a nagyhatalmak állampolgárai alkotják, márpedig az ő életüket a saját kis vagy közepes hazájuk lehetőségei és döntései határozzák meg. Azok külpolitikai stratégiájának a kialakításához viszont hasznos támpontot nyújthat más kisállamok viselkedésének az elemzése és az abból levonható tanulságok megfogalmazása.

Mind az elméleti, mind a gyakorlati fókuszú vizsgálatok terén izgalmas esettanulmány lehet Mongólia, amely szinte tankönyvi tisztasággal jeleníti meg a kisállami lét alapvető dilemmáit. A két nagyhatalom – Kína és Oroszország – által közrezárt, további szárazföldi szomszédok és tengeri kijárat nélküli ország külpolitikai mozgástere rendkívül szűk: Ulánbátor alapvetően a két szomszédja közötti klasszikus egyensúlyozás stratégiájára kényszerül. Míg a nagyhatalmak ütközőzónájában fekvő más kisállamok harmadik, sőt akár negyedik-ötödik hatalmi központ felé is tapogatózhatnak, s ezzel tárgítani tudják a mozgásterüket, Mongóliának az e tekintetben meglévő és kihasználható lehetőségei erősen korlátozottak. Ez a földrajzi és geopolitikai értelemben vett „tisztá” helyzet különösen érdekessé teszi a nemzetközi térben folytatott külpolitikai lépéseit.

Természetesen felmerül a kérdés, hogy a Franciaország területének csaknem háromszorosát kitevő Mongólia „kisállamnak” tekinthető-e. Az elemzésünk során azonban nem az abszolút számokat vesszük figyelembe, hanem a relatív megközelítést alkalmazzuk: a kisállamiságot ahhoz kötjük, hogy a vizsgált ország milyen erőforrásokkal rendelkezik az adott nemzetközi rendszer többi szereplőjéhez képest. E megközelítésben a katonai, a gazdasági, a demográfiai és a politikai kapacitások összehasonlító értékelése a döntő, nem pedig az önmagukban vett számadatok. A téma legteljesebb magyar nyelvű összefoglalásában Garai Nikolett, Koncz-Kiss Júlia és Szalai Máté így fogalmaz: „Kisállamnak tekinthető az

- az adott kor államiság fogalmának kritériumait teljesítő, szisztematikus értelemben vett kis egység, amely
- a mindenkori nemzetközi rendszer választott elemzési szintjén (globális, kontinentális, regionális) és/vagy elemzési keretén (nemzetközi szervezet, biztonsági rendszer, államközi fegyveres konfliktus stb.) belüli kontextuális összehasonlításban
- a rendszer jellegzetességeiből adódóan fontos materiális erőforrások tekintetében az átlaghoz képest korlátozottabb/szűkös mennyiséggel rendelkezik.”²

Mivel az „átlag” ebben a rendszerben Kína, Oroszország és Mongólia átlaga, az utóbbi nyilvánvalóan minden, a hatalom szempontjából releváns mutató (terület, lakosság, gazdasági/katonai kapacitás) terén az átlag alatt teljesít. A fenti definíció némileg problematikus ugyan – például a kisállamot tautologikusan „kis egységként” határozza meg –, ennek ellenére kiindulópontként el lehet fogadni, s így Mongólia, bár máshol és máskor nem feltétlenül számítana kisállamnak, itt és most annak tekinthető.

A kisállami viselkedésnek a nemzetközi kapcsolatok minden iskolája – elsősorban a (neo)realista, a (neo)liberális és a konstruktivista – kidolgozta a folyamatosan burjánzó saját elméleteit, amelyek közül mi a realista megközelítést alkalmazzuk, amelynek alapján a mongol külpolitika fő céljának a túlélést, az ország biztonságának a megőrzését, a mozgásterének a bővítését látjuk, amelyeket egy anarchikus rendszerben kell elérnie. Ugyanakkor Mongólia külpolitikáját elsősorban nem a „liliputiak dilemmájának”³ az elméleti, hanem az ország gyakorlati jelentősége miatt vizsgáljuk. A hatalmas területtel és ásványkincsvagyonnal rendelkező állam önmagában is számottevő nemzetközi tényező, de a nagyhatalmi versengés terepeként is fontos szerepe lehet. Az ország ugyanis, amióta elveszítette a maga nagyhatalmi státuszát – már ha a dzsingiszidák Mongol Birodalma a mai Mongólia elődjének tekinthető –, az orosz és a kínai érdekszféra határán helyezkedik el, s tartósan ott is marad, vagyis ha a vizsgálódás csak a nagyhatalmakra koncentrál is, Mongólia sorsa akkor is kutatásra érdemes.

Előzmények és a jelenlegi helyzet

Mongólia külpolitikáját kormányokon átnyúlóan határozza meg az ország „üllő és kalapács közötti” elhelyezkedése, amely miatt egyfajta geopolitikai kényszerpályán kell mozognia.⁴ Hiába hatalmas a területe (1.564.116 km²), és bővelkedik ásványkincsekben, mert a csupán 3,5 milliós népessége és az ebből adódóan kifejezetten alacsony népsűrűsége (2 fő/km²), valamint az egyoldalú gazdasági szerkezete és a földrajzi helyzete olyan sérülékenységek forrása, amelyek miatt a mindenkori mongol vezetők számára a szuverenitás

nem magától értetődő állapot, hanem egy folyamatosan biztosítandó külpolitikai feladat. Az elérése érdekében pedig a külső befolyás mérséklésének és a mozgástér bővítésének a lehetséges eszközei közül valamelyiket állandóan alkalmazniuk kell. A hosszú, nehezen védhető szárazföldi határok és a kis lélekszámú lakosság miatt a klasszikus katonai önvédelem lényegében lehetetlen. Mivel az ország a biztonságát nem tudja erővel fenntartani, a szuverenitását tulajdonképpen az biztosítja, hogy egyik szomszédja sem szeretné, ha túlságosan közel sodródna a másikhoz: Peking és Moszkva egyaránt elfogadhatóbbnak tartja a független Mongóliát, mint a másiknak az érdekszférájába tartozót. Ulánbátor ebben az ütközőzóna-szerű helyzetben kénytelen a – folyamatosan változó – nagyhatalmi környezethez igazodva lavírozni.⁵

Ahhoz, hogy Mongólia jelenkori külpolitikai céljait és mozgásterét értelmezni tudjuk, figyelembe kell venni, hogy azok történeti háttere nem pusztán előzmény, hanem máig meghatározó örökség, amely most is alakítja a szuverenitásról alkotott felfogást és a prioritásokat. A mongol identitásban jelen van a nagyhatalmi múlt tudata – Dzsingisz kán és utódai annak idején a történelem legnagyobb területű szárazföldi birodalmát hozták létre –, de az elmúlt öt évszázad tanulságait sem feledték el.⁶ A 17. századtól a mongol területek a Csing Birodalom fennhatósága alá kerültek, s csupán korlátozott önállósággal rendelkeztek. A mandzsu–kínai dominancia ugyanis nemcsak névleges függést jelentett, hanem a helyi közigazgatási rend átszervezésében, valamint a mandzsu tisztviselők (*ambanok*) urgai (a későbbi Ulánbátor) és a Külső-Mongólia területi és katonai irányításában oly fontos ulásztaji jelenlétében is testet öltött.⁷

A történelmi mongol területek déli része, Belső-Mongólia máig Kínához tartozik, jórészt elkínaiasodott, és a sorsa teljesen elvált Külső-Mongóliáétól, ahol a modern Mongólia létrejött. Az utóbbi a Csing-dinasztia összeomlásának időszakában, 1911-ben rövid időre *de facto* függetlenségre tett szert – elsősorban nem a mongol erőfeszítéseknek, hanem a nagyhatalmi erőviszonyok átalakulásának köszönhetően –, de aztán hamarosan Moszkva gravitációs mezejébe került.⁸ Kínától tehát elszakadt, de lényegében szovjet bábállammá vált, és a 20. század nagy részében az is maradt. A státusza megváltoztatására a japánok tettek egy kísérletet az 1930-as években, de az nem járt sikerrel. A Szovjetunió árnyékában Mongólia külpolitikai mozgástere minimálisra szűkült, s a helyzetet az 1960-as évektől – az egyre romló szovjet–kínai viszony idején – a térség militarizálódása is tovább rontotta. Mongólia stratégiai térként felértékelődött ugyan, mivel jelentős szovjet haderőt telepítettek a mongol–kínai határ közelébe, de a katonai jelenlét még jobban rávilágított, hogy a mongolok nem urai a saját sorsuknak.⁹ Mindeközben a mongol gazdaság egyoldalúan a szovjet blokk, a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) vérkeringésébe kapcsolódott be, így az ország e téren is kitetté vált.

Mongólia sorsában 1990 körül ismét a nagyhatalmi viszonyok átalakulása hozott változást: a szovjet rendszer meggyengülése a belső-ázsiai államban is rendszerváltáshoz vezetett, amely külpolitikai értelemben is fordulópontot jelentett.¹⁰ A modern kori történelmük során a mongolok először kaptak lehetőséget a saját külpolitikai irányultságuk meghatározására és a kapcsolatrendszerük tudatos bővítésére, vagyis arra, hogy az ország a két szomszédja közötti helyzetét ne csak passzívan elszenvedje, hanem aktívan formálja.¹¹

A folyamat következményeként azonban kialakult egy új típusú kitettség, amely már kevésbé politikai-ideológiai eredetű, inkább a gazdasági szerkezeten és a piaci kapcsolódásokon keresztül érvényesül. A szovjet katonai alakulatoknak a korszakot lezáró kivonulása után Mongólia számára az új helyzethez való gazdasági alkalmazkodás rendkívül nehéz volt, és a stabilizáció rövid távon jelentős külső forrásbevonást, illetve nemzetközi támogatást igényelt, amely a külgazdasági kapcsolatok teljes körű átrendeződését vonta maga után. A kereskedelem és az exportpiacok súlypontja fokozatosan déli irányba, vagyis Kína felé tolódott, s már az 1990-es évek közepére kirajzolódott, hogy – *mutatis mutandis* – Peking veszi át azt a központi szerepet, amelyet korábban Moszkva töltött be. Az 1990 utáni önállósodás tehát a gazdaságban nem a függés megszűnését, hanem annak az átalakulását jelentette. Miközben a külpolitikai mozgástér bővült, a döntéshozatalt egyre erősebben határozták meg a gazdasági feltételek, vagyis az exportpiacok, a beruházási ciklusok és az ellátási útvonalak alakulása.¹²

A bányaiparnak a 2000-es évektől tartó felértékelődése során az ásványkincsek kitermelése a mongol gazdaság húzóágazatává vált: a szektor felfutása tartós növekedési pályára állította, és a modernizáció finanszírozásához is érdemi erőforrásokat teremtett. Ennek köszönhetően az ország nemzetközi gazdasági súlyát ma már döntően a nyersanyagexport biztosítja.¹³ A bányászati expanzió ugyanakkor már a kezdetektől együtt járt a sérülékenységgel növekedésével, mivel a mongol bányák nem az ország gazdasági igényeinek a kielégítésére szolgálnak, és jellemzően nem hazai tőke működteti őket – így a beruházások ütemét, a kitermelés alakulását és azzal együtt a szektor kiszámíthatóságát egyszerre befolyásolja a külső kereslet, a tőkéhez és a finanszírozáshoz való hozzáférés, az exportútvonalak infrastruktúrája és a külső szereplők mindenkorai politikai szándéka. A bányászatra épülő modell fő geopolitikai kockázata abban rejlik, hogy a növekedés kulcsfeltételeit meghatározó tényezők jelentős részben az ország határain kívülre kerültek, ami közvetetten, de tartósan visszahat a külpolitikai mozgástérre is.¹⁴

A másik oldalról mindez jól illeszkedik abba a folyamatba, amelyben Kína – Immanuel Wallerstein világrendszer-elmélete értelmében – perifériából félperifériává, majd abból centrummá válik, miközben a partnereit

(fél)periferikus helyzetbe szorítja.¹⁵ Mongólia ebben a viszonylatban egyre inkább az a szereplő lesz, amely az olcsó nyersanyagot biztosítja az országot magasabb hozzáadott értékű ipari termékekkel ellátó Kínának, s ezzel megszilárdítja a periferikus helyzetét.

A kényszerek és a lehetőségek összességében oda vezetnek, hogy a szuverenitás fenntartása és a mozgástér növelése nem pusztán elvi célként jelenik meg, hanem a kormányzás gyakorlati követelményeként. A megvalósításához pedig a szomszédokkal való szembefordulás helyett a túlzott egyoldalú kitettségek mérséklése és az autonóm döntéshozatal feltételeinek a fokozatos erősítése vagy legalább a szinten tartása szükséges. A kérdés Mongólia számára nem az, hogy elkerülhető-e a szomszédoktól való túlzott függés, hanem az, hogy a földrajzi adottságok és a jelenlegi gazdasági szerkezet mellett milyen módon és milyen korlátok között alakítható ki a gazdasági kitettségek és a stratégiai autonómia megteremtése közötti tartós egyensúly. E probléma megértéséhez elengedhetetlen annak a vizsgálata, hogy a mindennapi külpolitikai gyakorlatban miként valósul meg a két szomszéd közötti egyensúlyozás, vagyis hogyan kapcsolódik össze a déli irányhoz kötődő kereskedelmi és beruházási függés az északi irányban fennálló energetikai importkitettséggel, és azok együtt miként formálják Mongólia mozgásterét.¹⁶

Alapelvek

A két szomszéd közé zártság földrajzi helyzete, valamint a gazdasági függések jellege olyan külpolitikai magatartást ösztönöz, amely egyszerre irányul a kiszámítható együttműködés fenntartására és a túlzott egyoldalúság kockázatainak a mérséklésére.¹⁷ Ebből három, egymással szorosan összefüggő alapelv bontakozik ki.

Az első az Oroszország és Kína közötti *egyensúlyozás*. Mongólia a mindennapi kapcsolatokban pragmatikus és konfliktuskerülő megközelítést követ, és az intézményesített két- vagy háromoldalú egyeztetésekre támaszkodva, rugalmasan és alkalmazkodással igyekszik kezelni a nagyhatalmi környezetből eredő nyomásokat. A konfrontációt megpróbálja elkerülni, a hangsúlyt a kezelhető kockázatú együttműködési keretek fenntartására helyezi, különösen azokban a szektorokban, amelyek közvetlenül hatnak a gazdasági működőképességére és a biztonságpolitikai stabilitására.¹⁸

A második alapelv a *harmadik szomszéd politikához* való ragaszkodás, amelynek a lényege, hogy Mongólia a két közvetlen szomszéd mellett céltudatosan erősítse a kapcsolatait olyan távolabbi, de politikailag és gazdaságilag meghatározó szereplőkkel, amelyek révén nő az ország nemzetközi jelenléte, és bővül a külpolitikai mozgáster. A koncepció gyakorlati célja

az, hogy a bilaterális függésekből fakadó kockázatokat kapcsolati diverzifikációval mérsékelje, vagyis több, párhuzamosan létező – többek között az Amerikai Egyesült Államokkal, Japánnal, Dél-Koreával, az Európai Unióval vagy Indiával való – partneri viszony kiépítésével és fenntartásával erősítse az önálló érdekérvényesítés feltételeit, és csökkentse annak az esélyét, hogy bármelyik reláció túlzottan meghatározóvá váljon.¹⁹

A harmadik alapelv a *multilaterális együttműködésekben való részvétel*, amely egyszerre eszköz és üzenet. Eszköz abban az értelemben, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetében (ENSZ) és más nemzetközi fórumokon vállalt aktív szerep olyan kapcsolódási pontokat teremt, amelyek nem kizárólag kétoldali viszonyokra épülnek, hanem intézményes keretben is támaszt adhatnak a külpolitikai mozgástér alakításához. Üzenet pedig annyiban, hogy a nemzetközi szerepvállalás a felelős, kooperatív, konstruktív állam képének az építését szolgálja. Ennek különösen látható eleme az ENSZ békefenntartó misszióiban történő együttműködés – amelyek némelyikében a hivatalos ENSZ-összesítések szerint Mongólia jelenleg is jelentős személyi állománnyal vesz részt.²⁰

Összességében e három alapelv egy közös stratégiai logikába illeszkedik, amely a szuverenitás fenntartását és az önálló döntéshozatal feltételeinek az erősítését szolgálja – eltérő, de egymást kiegészítő csatornákon keresztül. E tekintetben meglepő folytonosság van a rendszerváltás óta regnáló, egyebekben nagyon különböző irányultságú kormányok külpolitikájában. A három alapelvet mindegyik követte, ami abból a szempontból érthető is, hogy a Mongólia helyzetét meghatározó objektív külső tényezők nem változnak meg egy-egy kormányváltáskor. Kisebb „kilengések” történtek ugyan, mint amilyen a dalai láma 2016-os – Kínát rendkívül irritáló – mongóliai látogatásának az engedélyezése volt, de azok a határok kitapogatására tett kísérletnek is tekinthetők. A száműzetésben élő tibeti vezető útjára például Kína gazdasági szankciókkal reagált, amiből Ulánbátor megtudhatta, hol a határ – azóta a buddhista tanítót nem hívták meg az országba, bár bizonyos gesztusokat tesznek felé.²¹

A következőkben azt vizsgáljuk, hogy a felsorolt alapelvek miként érvényesülnek a gyakorlatban, és milyen korlátok között alakítják Mongólia mozgásterét.

Egyensúlyozás a két szomszéd között

Mongólia mozgásterét a két nagyhatalmi szomszéd és azok eltérő szerepe alakítja. A kínai reláció inkább a gazdaság, az orosz pedig az ellátásbiztonság és a biztonságpolitika felől befolyásolja a mongol döntéseket. A történelmi tapasztalatok miatt az ország külpolitikájának az elsődleges célja nem a

látványos sikerek elérése, hanem a kockázatok kezelhető szinten tartása. Ebből következik az a gyakorlatias szemlélet, amely alapján Ulánbátor együttműködik velük, de nem engedi, hogy bármelyik oldal túlzottan meghatározóvá váljon.

A mai mongol külpolitikai és gazdasági térben a két szomszéd szerepe nem szimmetrikus, Peking és Moszkva eltérő jellegű függőségek révén vált meghatározóvá. Kína elsősorban a külgazdasági kapcsolatok fókuszában áll, amit egyértelműen jelez a Mongólia külkereskedelmében betöltött szerepe: csak a legutóbbi évek adataiból is kitűnik, hogy az oda irányuló export aránya a teljes mongol kivitelén belül 2022 és 2023 között kiemelkedően magas értékre (88,2-ről 91,8%-ra) nőtt, és 2024-ben is – minimális csökkenés után – 91,4 százalék volt, azaz e téren a kelet-ázsiai hatalom szinte monopolhelyzetben van.²² A kínai ipar nyersanyagéhsége komoly lehetőségeket jelent Mongóliának, amely jelentős szén-, réz- és aranykészletekkel, valamint több más ipari nyersanyaggal is rendelkezik. Ugyanakkor éppen ez a szerkezet teszi sérülékennyé a kapcsolatot, hiszen ha a kivitel döntően néhány bányászati termékre épül, és egyetlen piachoz kötődik, akkor a külső kereslet, az árak és a szállítási útvonalak változásai gyorsan visszahatnak a teljes gazdasági teljesítményre. Emiatt a mongol döntéshozatalban a túlzott kínai kötődés gyakran nem egyszerűen üzleti kockázatként, hanem szélesebb értelemben vett kiszolgáltatottságként jelenik meg. Nem véletlen, hogy az egymást követő kormányok rendszeresen napirendre tűzik a függés mérséklését és a partnerek számának a bővítését – már csak azért is, mert a koncentrált gazdasági jelenlét politikai befolyásszerzést is jelent, hiszen a gazdasági hatalom egyes helyzetekben könnyen politikaivá konvertálható (lásd a dalai láma látogatásának és az azt követő kínai gazdasági szankcióknak az esetét).²³ A gazdasági realitás azonban az, hogy Kína szerepét szinte lehetetlen csökkenteni: közel van, hatalmas tőkével és piaccal rendelkezik, és a szállítási útvonalakat is monopolizálja, s a kiváltására nincs gazdaságilag racionális mód. Ez a probléma csak enyhíthető, de nem oldható meg.

A kínai dimenziót nemcsak a kereskedelmi arányok, hanem az útvonalak is meghatározzák, mivel a bányászati export jelentős része néhány határátkelő és folyosó kapacitásához kötődik, ezért a szállítási infrastruktúra kérdése külpolitikai súlyt is kap. Ennek az egyik kulcseleme a Gasuunszuajt–Gancmod-határon épülő vasútvonal – a második mongol–kínai vasúti összeköttetés az 1950-es években átadott Dzamin–Üd–Erlian-szakasz óta –, amelyet a mongol fél a kínai piac elérését javító, kapacitásnövelő beruházásként kezel. Az építése 2025. június 15-én kezdődött, és a hivatalos közlés szerint évi 40 millió tonnás szállítási kapacitással számolnak.²⁴ A vasút azért tölt be oly fontos szerepet, mert Mongóliának az elhelyezkedése miatt

tengeri kikötője nincs, a bányászati termékek repülőn történő szállítása értelmetlen, közúton pedig drága. A beruházás rövid távon a gyorsabb és kiszámíthatóbb kivitelt segítheti, hosszabb távon viszont tovább növelheti Kínának a mongol külkereskedelemben betöltött súlyát. A hasonló projektek kapcsán erőteljesen jelenik meg az a dilemma, hogy a rövid távú gazdasági lehetőségeket vagy a kínai függés hosszabb távú enyhítését kell-e preferálni. A mindenkorai politikai érdekek miatt a mongol döntéshozók hajlamosak az előbbi mellett letenni a voksukat, miközben ezzel háttérbe szorítják a stratégiai érdekeket – más kérdés, hogy kínálkozik-e reális alternatívája a kínai gazdasági nagyrégióba való betagozódásnak.

Kínának a kereskedelem mellett a befektetésekben is fontos szerepe van, azonban e téren kevésbé beszélhetünk a monopolhelyzetéről, ugyanis más szereplők (pl. az EU és Kanada) is komoly befektetőknek számítanak, így Mongólia ebben a kérdésben meg tudta valósítani a diverzifikációt.²⁵

A két ország viszonyának van egy kevésbé látványos, mégis fontos aspektusa. A Kínához tartozó Belső-Mongóliában jelentős mongol közösség él, ami egyrészt kulturális és identitásbeli kapcsolódási pontot jelent, másrészt érzékeny kérdéseket is felvet, bár azok nem vezetnek nyílt vitákhoz. A kínai kisebbségpolitika ugyanis az elmúlt évtizedben a korábbi időszakokban tapasztalhatónál erőteljesebben mozdult el az egységes nemzetépítés irányába – ahogy azt a 2020-as oktatáspolitikai lépések különösen is igazolták –, a mongol kormányzati válasz azonban összességében mérsékelt maradt. Ulánbátor jellemzően pragmatikus, kockázatminimalizáló módon kezeli az ügyet, és igyekszik elkerülni, hogy az feszültségforrássá váljon.²⁶

Mongólia számára az orosz reláció fontossága – a földrajzi helyzet mellett – elsősorban a történeti és a biztonságpolitikai örökségből fakad. A 20. században kialakult szovjet dominancia nemcsak a politikai orientációt befolyásolja, hanem az intézményes és az infrastrukturális kötődéseket is megalapozta, amelyek a rendszerváltás után sem tűntek el egyik napról a másikra. Emiatt Moszkva a mongol külpolitikai mérlegelés során ma is kiemelt helyet kap, különösen a stabilitás és a mindennapi működőképesség kérdései kapcsán.²⁷ A jelenkori függés legfontosabb eleme az ellátásbiztonság, azon belül is az energiahordozók, üzemanyagok importjának való kitettség. A hivatalos mongol statisztikák szerint 2024-ben az Oroszországból érkező importnak a 71,4 százalékát a kőolajtermékek tették ki. Ez a magas arány stratégiai sérülékenységet jelent, mivel az üzemanyag-ellátás folyamatossága közvetlenül befolyásolja a közlekedést, a bányászati export logisztikáját és a gazdaság mindennapi működését, miközben a hazai alkalmazkodóképesség rövid távon rendkívül korlátozott.²⁸

Az orosz kapcsolatnak biztonsági dimenziója is van. Mongólia nem törekszik valamely formális katonai szövetséghez való csatlakozásra, ugyanakkor

a gyakorlatban korlátozott védelmi együttműködésekben,²⁹ elsősorban közös kiképzéseken és gyakorlatokon vesz részt. 2008 óta rendszeresen – jellemzően évente – megrendezik a Szelenga nevű orosz–mongol hadgyakorlatot, és a katonai kapcsolattartás intézményes kerete is biztosított.³⁰ Az elmúlt években tágabb régiós koordináció is megvalósult – a legutóbbi példa erre a 2025 szeptemberében, Kína, Oroszország és Mongólia részvételével első ízben megtartott közös határvédelmi gyakorlat –, ami azt jelzi, hogy bizonyos területeken a biztonsági együttműködés háromoldalú formát is ölthet.³¹

A mongol külpolitikai-gazdasági térben mindezek ellenére Moszkva szerepének a viszonylagos csökkenése figyelhető meg, aminek az egyik oka az a már említett, hosszabb távú strukturális folyamat, amelynek során a külkereskedelem és a beruházási kapcsolatok súlypontja egyre inkább déli irányba tolódik. A másik befolyásoló tényező viszont kifejezetten 2022 után lett hangsúlyos. Az orosz–ukrán háború eszkalációja és az annak következtében kialakult nemzetközi szankciós környezet Mongóliát szűkebb diplomáciai pályára állította, és a gazdasági együttműködésben is óvatosabb hozzáállást, kockázatkerülést, állandó mérlegelést kényszerít ki.³² Ebben a helyzetben az orosz kapcsolat a gyakorlatban egyre inkább a mindennapi működőképességet (különösen az üzemanyag- és az energiaellátást) biztosító területekre koncentrálódik, miközben Ulánbátor továbbra is következetesen igyekszik elkerülni, hogy bármelyik szomszédja kizárólagos befolyást építhessen ki az országban.³³

Mongólia eleve egy ütközőállamként jött létre, a két óriás alkudozásának az eredményeként, s hagyományosan azok vetélkedésének a terepe – bár az utóbbi évtizedekben inkább az orosz–kínai nagyhatalmi együttműködés vált hangsúlyossá, amelynek a tartóssága viszont kiszámíthatatlan. Oroszország és Kína stratégiai partnerségének egyre szorosabbá válásával Mongólia összekötő kapoccsá vált a két nagyhatalom között: például azok fontos kereskedelmi útvonalai vezetnek keresztül rajta. A kínaiak által meghirdetett Övezet és út kezdeményezés (*Belt and Road Initiative*, BRI) egyik szakasza – a 2016-ban bejelentett Kína–Mongólia–Oroszország Gazdasági Folyosó (*China–Mongolia–Russia Economic Corridor*, CMREC)³⁴ – is átszeleli az országot.³⁵ De a Peking–Moszkva–Ulánbátor-háromszög nem csupán három bilaterális kapcsolat együttese. Ennek a diplomáciai kifejeződése, hogy az infrastruktúra mellett egyéb területeken is gyakoriak a trilaterális egyeztetések közöttük. A 2025 szeptemberében Pekingben rendezett második világháborús megemlékezésekhez kapcsolódóan már a hetedik kínai–orosz–mongol államfői csúcstalálkozót tartották³⁶ – az alacsonyabb szintű megbeszélések pedig természetesen sokkal sűrűbben kerülnek napirendre.

A két nagyhatalom közötti lavírozást, a rossz történelmi tapasztalatokból való okulást és a konfliktusokból történő kimaradás vágyát jelzi, hogy Ulánbátor már közvetlenül a rendszerváltása után arra törekedett, hogy elfogadtassa az ország atomfegyvermentes státuszát. 1992-ben az ENSZ előtt jelentette be az egyedülálló kezdeményezését, amelyet 1998-ban a szervezet közgyűlése is támogatott. A státuszt 2000-ben Mongólia törvényben rögzítette, s végül 2012-ben a nagyhatalmak – köztük Kína, Oroszország és az Egyesült Államok – is közös nyilatkozatban ismerték el. A mongol atomfegyvermentes státusz elvileg növeli a regionális biztonságot, és erősíti az ország nemzetközi jogi pozícióját, miközben az észak-koreai fejlemények fényében még inkább felértékelődik a diplomáciai jelentősége is.³⁷

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a mongol külpolitikai gyakorlat központi szervezőelve az „egyensúlyozás, nem választás”, vagyis a tudatos stratégiai lavírozás a két szomszéd között: a kormány igyekszik a nagyhatalmi rivalizálásból adódó lehetőségeket a mozgástere növelésére fordítani, miközben következetesen kerüli, hogy bármelyik fél kizárólagos befolyást építhessen ki felette, és arra is ügyel, hogy egyiküket se idegenítse el magától. Ezt egészíti ki a biztonságpolitikai óvatosság: visszautasítja a formális katonai elköteleződést, ugyanakkor a kockázatkezelése részeként korlátozott védelmi együttműködések tart fenn több partnerrel is, köztük mindkét szomszédjával. Ebben a keretben válik értelmezhetővé és kifejezetten fontossá a harmadik szomszéd politika mint a függések mérséklésének és a diplomáciai-gazdasági kapcsolatok tudatos diverzifikálásának az eszköze.³⁸

A harmadik szomszéd politika

A „harmadik szomszéd” gondolata legelőször James Baker 1990-es, történelmi jelentőségű látogatásán vetődött fel, amikor az amerikai külügyminiszter kijelentette: Mongólia akként tekinthet az Egyesült Államokra.³⁹ Az akkori retorikai fordulat később egész külpolitikai koncepcióvá nőtte ki magát Ulánbátorban, amelynek a lényege, hogy az ország a két közvetlen szomszédjától való strukturális függést azokon kívüli partnerekkel kiépített kapcsolatok révén ellensúlyozza – a kisállami külpolitikai alkalmazkodás tankönyvszerű eseteként.⁴⁰ A harmadik szomszéd természetesen nem konkrét államot jelöl, hanem stratégiai kategória: tulajdonképpen az elsődleges ilyen szereplők (Japán, Dél-Korea, az USA, az Európai Unió) mellett minden olyan politikai, gazdasági vagy biztonságpolitikai partner odasorolható, amely hozzájárul Mongólia mozgásterének a bővítéséhez, a kapcsolatrendszere diverzifikációjához. A konkrét cél az, hogy a fontosabb globális szereplőknek legyenek olyan érdekeltségeik az országban, amelyek adott esetben a legfőbb mongol célok – szuverenitás és függetlenség –

támogatására ösztönözhetik őket.⁴¹ A politika kidolgozásához hozzájárulhatott az a történelmi tapasztalat, hogy a nagyhatalmak közé szorult területek önállóságának a megőrzéséhez elengedhetetlen a külső segítség – e tekintetben Tibet lehet intő példa, amely a 20. század elején rövid ideig *de facto* függetlenséget élvezett, de elmulasztotta a fennmaradására esélyt adó nemzetközi kapcsolati háló kiépítését.

A harmadik szomszéd politika elméleti szempontból a kisállami *hedging* és *soft balancing* stratégiák kombinációjaként értelmezhető, persze helyi sajátosságokkal.⁴² Mint említettük, Mongólia nem igyekszik sem valamely szövetséghez csatlakozni, sem az egyik nagyhatalom ellenében a másikhoz igazodni, inkább párhuzamos kapcsolatrendszert épít ki a „harmadik szomszédaival” – nem a kínai és az orosz relációk ellenében vagy helyett, hanem azok kiegészítéseként. E kapcsolatok egyszerre szolgálják a gazdasági diverzifikációt és a nemzetközi láthatóság növelését.

A politika egyik eleme a gazdasági együttműködések kialakítására való törekvés. Ulánbátor az 1990-es évekbeli gazdasági összeomlás időszaka óta igyekszik bevonzani a külföldi tőkét, s ügyel arra, hogy az ne csak kínai vagy orosz legyen. Az új évezred első évtizedének végén történt hatalmas gazdasági fellendülés jórészt a harmadik országok részéről érkezett befektetéseknek volt köszönhető, elsősorban a bányászat terén. Jól példázza ezt a világ egyik legnagyobb réz- és aranykészletét rejtő Ojuu Tolgoj bánya esete, amelynek a kitermelési jogát a mongolok 2009-ben nem valamelyik szomszédjuk cégének adták, hanem egy kanadai (Ivanhoe Mines) és egy angol–ausztrál vállalatnak (Rio Tinto). De viszonylag friss események is ezt igazolják, például egy új mongóliai uránbánya megnyitásáról szóló 2023-as mongol–francia megállapodás⁴³ vagy az ugyanabban az évben aláírt mongol–amerikai egyetértési megállapodás a bányaiipari együttműködésről.⁴⁴ Habár az említettekhez hasonló projektek nem szüntetik meg a kínai gazdasági dominanciát, de lehetőséget adnak a függés némi enyhítésére – a képet viszont árnyalja, hogy az elszállítás továbbra is a két szomszéd tranzitútvonalaitól függ.

A másik elem a biztonsági-katonai együttműködésekben való részvétel. Mongólia a hidegháború lezárulta után tudatosan kapcsolódott be a nemzetközi biztonsági műveletekbe, miközben megőrizte a semlegességét. Megemlítendő, hogy a 2001. szeptember 11-i merényletek után részt vett az amerikai vezetésű *Operation Iraqi Freedom* műveletben: rotációban több alkalommal is katonákat küldött, főként őrzési és kiképzési feladatokra. Emellett közreműködött az afganisztáni missziókban is.⁴⁵ 2006-tól az Egyesült Államokkal közösen rendezi meg a 2003-tól létező *Khaan Quest* hadgyakorlatot, amely idővel tucatnyi nemzethez tartozó békefenntartók kiképzésének az eszközévé vált.⁴⁶ Mindez semmiképp sem jelenti

azt, hogy Mongólia a nyugati hatalmak katonai szövetségese lenne, hiszen az ellenlépésekre sarkallná a szomszédait, akiktől a léte függ. Ez esetben is a kapcsolatok diverzifikálásáról, külső nagyhatalmi támogatók jóindulatának az elnyeréséről van szó, de egyértelmű elköteleződés nélkül.

A harmadik szomszéd politika teljesen ideológiamentes: a fő célpontjai a jómódú demokratikus országok, de valószínűleg nem politikai, hanem gazdasági okokból. A velük való kapcsolatépítésben Mongólia tudatosan épít arra a tényre, hogy övé az egész térség egyetlen valóban demokratikus rendszere, s a belső berendezkedését külpolitikai erőforrásként használja fel. Demokratikus, többpárti, az emberi jogokat tiszteletben tartó ázsiai államként építi az imázsát, s ezzel megkülönbözteti magát az autoriter szomszédaitól, és nyer legitimitást a nyugati kapcsolataihoz.⁴⁷

A stratégia ugyanakkor strukturális korlátokba ütközik. A mongol export túlnyomó része továbbra is Kínába irányul, az energiahordozók döntő hányada Oroszországból érkezik, így a gazdasági és az infrastrukturális realitások konzerválják a függőséget. A harmadik szomszéd politika ezért nem Peking és Moszkva leváltására irányul, hanem a függés viszonylagos mérséklését, a rezilienciának a lehetőségek szerinti fokozását, azaz a tárgyalási pozíció javítását, nem pedig a geopolitikai orientáció radikális átalakítását célozza.

Multilaterális együttműködésekben való részvétel

A hidegháború lezárulta után Ulánbátor felismerte, hogy a szuverenitása megerősítéséhez és a stratégiai autonómiája fenntartásához nem elegendő a kétoldalú egyensúlyozás és a bilaterális kapcsolatok kiépítése a harmadik szomszédokkal, hanem széles körű nemzetközi beágyazottságra van szüksége. Ennek az eszköze lett a multilaterális intézményekben való aktív részvétel, amely egyszerre szolgál legitimációs, biztonságpolitikai és gazdasági célokat.

Ennek az alapelvnek az egyik legfontosabb pillére az ENSZ-hez kötődő szerepvállalás. Mongólia az 1990-es évektől kezdve tudatosan építette a „felelős kisállam” imázsát – egy olyan országot, amely tevőlegesen járul hozzá a nemzetközi békéhez és biztonsághoz. Aktívan részt vállal az ENSZ békefenntartó küldetéseiben, többek között Dél-Szudánban és Kongóban, s összességében erőn felül teljesít az ottani feladatok során.⁴⁸ Mindez nemcsak katonai tapasztalatot biztosít számára, hanem diplomáciai tőkét is teremt. A békefenntartás Mongólia esetében identitáspolitikai eszköz is: azt demonstrálja, hogy az ország nem pusztán periférikus szereplő, hanem a globális rend elhivatott őrzője. A multilaterális elköteleződés másik fontos dimenziója a NATO-val és más biztonsági szervezetekkel

kiépített partnerség. Mongólia természetesen nem NATO-tag, de a szervezet „globális partnereként” rendszeres együttműködést folytat vele, részt vesz missziókban és közös hadgyakorlatokon.⁴⁹ Ez a kapcsolat – ahogy arról korábban már szó volt – nem formális szövetségi garanciát jelent, hanem diverzifikációt és kapcsolatépítést.

Gazdasági és fejlesztéspolitikai téren Mongólia szintén erőteljesen támaszkodik a multilaterális keretekre. A nemzetközi pénzügyi intézményekkel, fejlesztési bankokkal és regionális együttműködési fórumokkal való aktív kapcsolata hozzájárul a gazdasági stabilitása fenntartásához és a külső függőségei kezeléséhez. 1997-ben az ország csatlakozott a Kereskedelmi Világszervezethez (*World Trade Organization*, WTO), 1998-ban belépett az ASEAN Regionális Fórumába (*ASEAN Regional Forum*, ARF), majd 2012-ben az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) teljes jogú tagjává vált. Egy 2025-ös összegzés szerint Mongólia összesen 53 nemzetközi, regionális vagy globális szervezetben rendelkezett teljes jogú vagy társult tagsággal,⁵⁰ továbbá az ország 2026-ban a Béketanácsba is belépett.⁵¹ Ulánbátort e tekintetben sem az ideológiai szempontok vezérlik – az övéhez hasonló helyzetű ország nem engedheti meg magának a külpolitikája átideologizálását –, hanem az a felismerés, hogy a lehető legsűrűbb kapcsolati háló biztosítja számára a legnagyobb biztonságot és mozgásteret.

Ennek megfelelően az ENSZ-hez, a Bretton Woods-i rendszerhez vagy a nyugati országokhoz kötődő szervezetek mellett a kínai és az orosz kezdeményezésű együttműködésekbe is bekapcsolódott. 2004-től 2025-ig megfigyelő státuszban vett részt a Sanghaji Együttműködési Szervezet (*Shanghai Cooperation Organization*, SCO) munkájában, nem sokkal a meghirdetése után csatlakozott a BRI-hez,⁵² alapító tagja az Ázsiai Infrastrukturális és Beruházási Banknak, az Ázsiai Együttműködési és Bizalomépítési Intézkedések Konferenciája (*Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia*, CICA) nevű szervezetnek, házigazdája egy sor béke- és vallási kezdeményezésnek.⁵³ Ugyanakkor nem lépett be sem az orosz dominanciájú Eurázsiai Gazdasági Unióba, sem a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetébe, ami jól tükrözi az egyensúlyozó stratégiáját: nyitott a regionális együttműködésre, de igyekszik megőrizni a stratégiai autonómiáját, s tartózkodik a túlzott elköteleződéstől. A multilaterális törekvései legfrissebb példája, hogy az egyik alapító tagja a Donald Trump által 2026-ban meghirdetett Béketanácsnak – ez a lépése gazdasági vagy regionális érdekekkel nem magyarázható, hanem egyrészt az amerikai kapcsolatok megerősítését szolgálja, másrészt az ország nemzetközi láthatóságát növeli.⁵⁴

Mongóliának a nemzetközi színtérre való kilépését jól jelezte, hogy a 2000-es évektől igyekezett közvetítőként fellépni az észak-koreai kérdésben. A japán–észak-koreai tárgyalások házigazdjaként, valamint a 2014-ben

indult Ulánbátori Északkelet-ázsiai Biztonsági Dialógus megrendezőjeként azt demonstrálta, hogy az ország nem pusztán elszenvedője a regionális feszültségeknek, hanem aktív, kezdeményező alakítója is lehet a párbeszédnek.⁵⁵ A hasonló szerepvállalások elősegíthetik a kisállami diplomácia azon célját, hogy multilaterális keretekben javítsa a tárgyalási pozícióját és növelje a stratégiai mozgásterét. Ugyanakkor a 2017 utáni óvatosabb hozzáállása – az ENSZ-szankciók támogatása és a japán kapcsolatai további erősödése – azt mutatja, hogy Mongólia közvetítői ambíciói is a pragmatikus egyensúlyozás logikájába illeszkednek, vagyis a multilaterális szerepvállalás mindig a nagyobb stratégiai cél, a szuverenitás és a mozgástér megőrzésének alárendelten jelenik meg.⁵⁶

Összességében kijelenthető, hogy Mongólia multilaterális politikája a kisállami külpolitika egyik tipikus megnyilvánulása. A nemzetközi szervezetekben való aktív jelenlét, a békefenntartásban való részvétel és a partnerségi hálózatok építése mind azt szolgálják, hogy az ország mozgástere ne szűküljön le a két szomszéd közötti két- vagy háromoldalú viszonyrendszerre. A multilaterális beágyazottság így a mongol külpolitika egyik legfontosabb szuverenitásvédő eszköze, lényegében a konkrét túlélési stratégiája az erősen aszimmetrikus regionális környezetben.

Összegzés

Mongólia 1990 óta követett külpolitikája a klasszikus kisállami stratégia mintapéldája. Az ország két nagyhatalom között, tengeri kijárat nélkül, strukturálisan aszimmetrikus környezetben helyezkedik el, ahol a szuverenitás nem adottság, hanem folyamatosan biztosítandó állapot. A történelem során mindkét szomszédja csatolta már magához a mongol területet, s a jelenlegi függetlensége inkább a kivétel, mint a szabály – nem csoda, hogy a mongol külpolitika számára annak a megőrzése az első számú prioritás. A túlélés és a mozgástér-maximalizálás kettős célja húzódik meg az egyensúlyozás gyakorlata, a harmadik szomszéd politika és az aktív multilaterális jelenlét mögött is. Az ország fő eszköze ez az egyensúlyozó politika, amely révén igyekszik elérni, hogy mindkét szomszédja számára kedvezőbb legyen egy független Mongólia fennmaradása, mint annak a megszűnése, s a szuverenitásának az esetleges felszámolása túlságosan költségesnek tűnjön számukra – ez utóbbit szolgálja a diverzifikált külkapcsolati háló kiépítése. Összességében Mongóliának a rendszerváltás óta eltelt három és fél évtizede ebből a szempontból sikeresnek értékelhető, hiszen a legrosszabbat elkerülték, ugyanakkor a kínai gazdasági függés problémáját nem tudták – valószínűleg nem is állt módjukban – megoldani.

A mongol tapasztalat egyik legfontosabb tanulsága, hogy a mozgástér nem strukturálisan adott, hanem politikai döntésekkel és következetes

stratégiával, aktívan kell kiépíteni és fenntartani azt. A földrajzi kényszerek, a gazdasági függések és az infrastruktúra korlátai jelentős, de nem teljes mértékben determinálják a külpolitikai pályát. Ulánbátor az 1990-es évektől tudatosan törekedett arra, hogy a kapcsolati hálóját sűrűbbre szője, a nemzetközi láthatóságát növelje, és a nagyhatalmi rivalizálásból fakadó kockázatokat lehetőség szerint – a felek versenyeztetésével – tárgyalási előnnyé alakítsa. A multilaterális szerepvállalás, a békefenntartás, a befektetési források diverzifikálása és a politikai partnerségek tudatos kiépítése mind ennek az építkezésnek a részei.

A stratégiája sikerének a kulcsa a rugalmasság, a pragmatizmus és a következetesség kombinációja. Mongólia nem ideológiai alapon választ partnereket, és nem kötelezi el magát kizárólag egyik oldal mellett sem, elveti a klasszikus *bandwagoning* politikát, ugyanakkor nem is csak sodródik az eseményekkel, hanem azokat a lehetőségeihez mérten igyekszik is alakítani. Az „egyensúlyozás, nem választás” elve hosszú távon csak akkor működhet, ha a külpolitikai döntéshozatal egyszerre alkalmazkodó és stratégiaileg koherens. A mongol gyakorlatot éppen az teszi egyedivé, hogy a napi szintű pragmatikus döntések mögött jól kitapintható, stabil célrendszer áll.

Mindez a fokozódó nagyhatalmi rivalizálás korszakában tanulságokkal szolgál más kis- és közepes államok számára is. Ha az érintett ország képes tudatosan diverzifikálni a kapcsolatait, multilaterális beágyazottságot elérni, illetve a versengő hatalmi központok között aktív, nem pedig reaktív szereplőként fellépni, akkor a geopolitikai szorítás enyhíthető. Mongólia példája azt mutatja, hogy megfelelő stratégiával egy korlátozott erőforrásokkal rendelkező állam is képes mozgásteret teremteni magának, még akkor is, ha a földrajzi helyzete a lehető legszűkebb geopolitikai keretek közé zárja. Az adott kisállamnak azt kell elérnie, hogy a függetlenségének és a szuverenitásának a fennmaradása elsősorban minden érintett nagyhatalomnak, másodsorban az egész nemzetközi közösségnek az érdekében álljon. Mindehhez megfelelő bölcsességre, visszafogottságra, a konfliktusok és a kiélezett választási helyzetek lehetőség szerinti elkerülésére és a megbízhatóság imázsának a kiépítésére és fenntartására van szükség. Mongólia azonban egészen sajátos helyzetben van, hiszen a kisállamok többsége nála több hatalmi központ között lavírozhat, nagyobb mozgástérrel rendelkezik, így az analógiák használhatósága korlátozott; ám épp ezen extrém helyzete miatt könnyű általános tanulságokat megfogalmazni. Ugyanakkor érdemes kiemelni, hogy a mongol külpolitika viszonylagos sikeressége annak a – történelmileg szinte példátlanul mondható – helyzetnek köszönhető, hogy Kína és Oroszország pillanatnyilag sokkal inkább stratégiai partnerei, mint riválisai egymásnak. E helyzet megváltozása esetén Ulánbátor is stratégia-váltásra kényszerülhet, s annak az alapjait érdemes már most lefektetnie.

Jegyzetek

- 1 Elsőként Vital, David: *The Inequality of States. A Study of The Small Power in International Relations* (Oxford: Clarendon Press, 1967). A vonatkozó szakirodalom és elméletek összefoglalását lásd: Garai Nikolett, Koncz-Kiss Júlia és Szalai Máté: „A kisállamok lehetőségei és kihívásai a 21. században” in *A kisállamok lehetőségei és kihívásai a 21. században*, szerk. Garai Nikolett, Koncz-Kiss Júlia és Szalai Máté (Budapest: Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2017), 3–57. o.
- 2 Garai, Koncz-Kiss és Szalai: „A kisállamok lehetőségei”, 12–13. o.
- 3 Keohane, Robert O.: „Lilliputians’ Dilemmas: Small States in International Politics”, *International Organization*, 23., no. 2. (1969): 291–310.
- 4 Szilágyi Zsolt: „Üllő és kalapács között. Kína, a közép-ázsiai régió és Oroszország” in *Kína Kollégium*, szerk. Kasznár Attila és Hágén Ádám (Lakitelek: Antológia Kiadó, 2021), 241–252. o.
- 5 Gantulga, Tuvshinzaya és Radchenko, Sergey: „Mongolia’s Search for a Third Way”, *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/mongolia/mongolia-as-search-third-way> (a letöltés ideje: 2026. február 16.); Szilágyi Zsolt: „Mongólia külpolitikai célkitűzései és szerepe a távol-keleti biztonságpolitikai konfliktusokban”, *Magyar Tudomány*, 180., no. 6. (2019): 844–853. A közép-ázsiai párhuzamokról lásd Wagner Péter: „Közép-Ázsia és Afganisztán a multipoláris világ hajnalán az Egyesült Államok, Kína és Oroszország befolyásszerzési stratégiái közepette” in *Átalakuló világrend: Az unipoláris pillanat vége?*, szerk. Vörös Zoltán és Tarrósy István (Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 2024), 131–151. o.
- 6 Szilágyi Zsolt: „The (Re)Construction of Mongolian Identity in the 21st Century Mongolia” in *Ugsaatan Sudlal XXVII.*, szerk. Chuluun, Sampildovdov és Byambaragchaa, Ganbold (Ulánbátor: Selengepress, 2019), 134–153. o.
- 7 Szilágyi Zsolt: *Kánságtól a köztársaságig: Mongólia története a mandzsuk kortól a 21. századig* (Budapest: L’Harmattan, 2024), 52–54. o.
- 8 Tsogtbaatar, Damdin: „Mongolia’s Quest for Peace: A Small Country’s Big Efforts”, *National Security*, 8., no. 3. (2025): 309–337.
- 9 Szilágyi: „Mongólia külpolitikai célkitűzései”, 849. o.
- 10 Szilágyi Zsolt: „Befejeződött rendszerváltás? A mongol liberalizálódási folyamat gazdasági és társadalmi hatása” in *Rendszerváltás és történelem: tanulmányok a kelet-európai átalakulásról*, szerk. Krausz Tamás, Mitrovits Miklós és Zahorán Csaba (Budapest: ELTE BTK Kelet-Európa Története Tanszék és L’Harmattan, 2010), 258–280. o.
- 11 Telford, Sarah: „To What Extent Does Post-1990 Mongolia Pursue an Independent Foreign Policy?”, *UNISCI Discussion Papers*, 6. (2004): 1–15.
- 12 Szilágyi Zsolt: „Kínai–mongol kapcsolatok a 20–21. század fordulóján” in *Kínai történelem és kultúra. Tanulmányok Ecsedy Ildikó emlékére*, szerk. Hamar Imre és Salát Gergely (Budapest: Balassi, 2009), 242–256. o.
- 13 Womer, Andrew és Pollitt, Hector: „Challenges and Opportunities in the Mining Sector” in *Mongolia Country Climate and Development Report: Background Notes* (Washington, DC: The World Bank Group, 2024), 33–34. o.

- 14 Szilágyi Zsolt: „Keleten van-e Mongólia? A mongol demokrácia elmúlt 25 éve”, *PEACH Műhelytanulmányok*, 9. (2015): 31–33., https://btk.ppke.hu/storage/tiny-mce/uploads/PEACH-muhelytanulmanyok/peach_wp_09_szilagyi-mongolia-demokracia.pdf (a letöltés ideje: 2026. február 28.).
- 15 Salát Gergely: „Kína, az új centrum”, *Eurázsia Szemle*, 1., no. 1. (2021): 8–25; Vörös Zoltán és Horváth Levente: „Dominancia és függés? Kína az átalakuló nemzetközi térben” in *Átalakuló világrend: Az unipoláris pillanat vége?*, szerk. Vörös Zoltán és Tarrósy István (Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 2024), 37–60. o.
- 16 Szilágyi: „Mongólia külpolitikai célkitűzései”, 844–846. o.; Blackwood, Maria A.: „Mongolia”, *Congress.gov*, <https://www.congress.gov/crs-product/IF10926> (a letöltés ideje: 2026. február 17.).
- 17 Szilágyi Zsolt: „A »béke szigete«. A független Mongólia külpolitikai célkitűzései és szerepe a távol-keleti biztonságpolitikai konfliktusokban” in *Veszélyes vizeken: Konfliktusok és biztonsági fenyegetések a Távol-Keleten*, szerk. Salát Gergely, Szakáli Máté és Szilágyi Zsolt (Budapest: Typotex, 2019), 57–74. o.
- 18 Krishna, Vaishali: „Mongolian Foreign Policy Implications for Russia and China”, *Mongolian Journal of International Affairs*, 19. (2014): 67–81.
- 19 Szilágyi: „Mongólia külpolitikai célkitűzései”, 845–848. o.
- 20 Uo., 844., 848–849. o.; *United Nations Peacekeeping*, „Contribution of Uniformed Personnel to UN by Country and Personnel Type”, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/05_missions_detailed_by_country_88_july_2025.pdf (a letöltés ideje: 2026. február 16.).
- 21 *PIME Asia News*, „A »Sorry« Mongolia Will No Longer Host the Dalai Lama”, <https://www.asianews.it/news-en/A-%E2%80%9CSorry%E2%80%9D-Mongolia-will-no-longer-host-the-Dalai-Lama-39477.html> (a letöltés ideje: 2026. február 28.).
- 22 *National Statistics Office of Mongolia*, „Exports Increased by 3.9 Percent Compared to the Previous Year”, 3. táblázat, https://downloads.1212.mn/n0lcpNsXcj-9VWd_f9ekjYnmEt--ab5-UJ5u6P_UN.pdf (a letöltés ideje: 2026. február 16.).
- 23 Szilágyi: „Mongólia külpolitikai célkitűzései”, 846–847. o.
- 24 *Railway Authority of Mongolia*, „Construction of the Cross-Border Railway at Gas-huunsukhait–Ganqimod Border Launched”, <https://en.railway.gov.mn/n/56> (a letöltés ideje: 2026. február 16.).
- 25 *Invest Mongolia*, „Economy. Diversified and Growing Market Exists in Mongolia”, <https://investmongolia.gov.mn/economy/> (a letöltés ideje: 2026. február 28.).
- 26 Szilágyi: *Kánságtól a köztársaságig*, 217–219. o.; Szilágyi Zsolt: „Pásztorok és letelepültek. Hogyan lett a mongol hódítókból a kisebbségek mintapéldája a mai Kínában”, *Regio*, 34., no. 1. (2026): 111–139.
- 27 Szilágyi: „Mongólia külpolitikai célkitűzései”, 844–846. o.
- 28 *National Statistics Office of Mongolia*, „Exports Increased by 3.9 Percent”, 9. ábra.
- 29 *National Security Council of Mongolia Institute for Strategic Studies*, „Concept of Mongolia’s Foreign Policy”, https://en.iss.gov.mn/?page_id=70 (a letöltés ideje: 2026. február 16.).
- 30 Reeves, Jeff: „Russo-Mongolian Relations: Closer than Ever”, *Russian Analytical Digest*, 161. (2015): 3.

- 31 Wang, Ethan és Woo, Ryan: „China, Russia, Mongolia Step up Security Ties with Border Exercise”, *Reuters*, <https://www.reuters.com/world/china/china-russia-mongolia-step-up-security-ties-with-border-exercise-2025-09-09/> (a letöltés ideje: 2026. február 17.).
- 32 Davaakhuu, Oyuntugs és Batdelger, Tuvshintugs: „Mongolia in the Middle of the Russia–Ukraine War”, *East Asia Forum*, <https://eastasiaforum.org/2023/04/01/mongolia-in-the-middle-of-the-russia-ukraine-war/> (a letöltés ideje: 2026. február 16.).
- 33 Blackwood: „Mongolia”.
- 34 Taldybayeva, Dinara: „China–Mongolia–Russia Economic Corridor: Interests of the Parties”, *Eurasian Research Institute Weekly E-bulletin*, <https://eurasian-research.org/wp-content/uploads/2020/07/Weekly-e-bulletin-21-012019-27-01-2019-No-195.pdf> (a letöltés ideje: 2026. február 26.).
- 35 Sárvári Balázs és Szeidovitz Anna: „Political Economics of the New Silk Road” in *The Belt & Road Initiative in the Global Arena*, szerk. Cheng, Yu, Song, Lilei és Huang, Lihe (Szingapúr: Palgrave Macmillan, 2018), 117–140. o.
- 36 *President of Mongolia*, „Mongolia–China–Russia Leaders Convene for 7th Trilateral Meeting in Beijing”, <https://president.mn/en/2025/09/03/mongolia-china-russia-leaders-convene-for-7th-trilateral-meeting-in-beijing/> (a letöltés ideje: 2026. február 26.).
- 37 Szilágyi: „A »béke szigete«”, 66–68. o.
- 38 Szilágyi: „Mongólia külpolitikai célkitűzései”, 844–845. o.
- 39 Wang, Paul: „The »Third Neighbor Policy« of Mongolia: Romantic or Realistic?”, *Modern Diplomacy*, <https://moderndiplomacy.eu/2017/07/13/the-third-neighbor-policy-of-mongolia-romantic-or-realistic/> (a letöltés ideje: 2026. február 22.).
- 40 Sanallkhundev, Bayasgalan: „Third Neighbor Policy Concept in Mongolia’s Geopolitics”, *Mongolian Journal of International Affairs*, 22., no. 1. (2021): 81–98.
- 41 Szilágyi: „Mongólia külpolitikai célkitűzései”, 847–849. o.
- 42 Hlavacek, Pavel és Sanc, David: „Mongolian Hedging Strategy”, *Journal of Asian Security and International Affairs*, 9., no. 2. (2022): 318–346; Altankhuu, Badarch: „Foreign Policy Strategy for Ensuring National Security: The Balancing Strategy and Its Theoretical Foundations”, *Defence Research Institute of Mongolia*, <https://mids.gov.mn/2025-42-04/> (a letöltés ideje: 2026. február 22.).
- 43 Lkhaajav, Bolor: „Mongolia’s Mining Partnerships Extract Foreign Policy Gold”, *East Asia Forum*, <https://eastasiaforum.org/2023/12/29/mongolias-mining-partnerships-extract-foreign-policy-gold/> (a letöltés ideje: 2026. február 20.).
- 44 *U.S. Department of State*, „United States – Mongolia Memorandum of Understanding on Mineral Resources”, <https://2021-2025.state.gov/united-states-mongolia-memorandum-of-understanding-on-mineral-resources/> (a letöltés ideje: 2026. február 20.).
- 45 *Embassy of Mongolia to the U.S.A.*, „Defense Cooperation”, <https://mongolianembassy.us/defense-and-military-cooperation/> (a letöltés ideje: 2026. február 20.).
- 46 *Indo-Pacific Defense Forum*, „Khaan Quest Demonstrates »Strength and Resolve« of Partners to Seek Peace”, <https://ipdefenseforum.com/2025/07/khaan-quest-demonstrates-strength-and-resolve-of-partners-to-seek-peace/> (a letöltés ideje: 2026. február 20.).

- 47 Rodionov, Vladimir A.: „Soft Power of Small States: A Case Study of Mongolia”, *Oriental Studies*, 15., no. 2. (2022): 228–243.
- 48 Tsogtgerel, Nyamtseren: „Mongolian Peacekeeping as a Foreign Policy Tool”, *National Security Council of Mongolia Institute for Strategic Studies*, <https://en.iss.gov.mn/?p=1561> (a letöltés ideje: 2026. február 20.).
- 49 Turbat, Narankhuu: „Mongolia’s Contribution to World Peace and Security as NATO’s Global Partner”, *American Intelligence Journal*, 36., no. 1. (2019): 71–74.
- 50 Soyolgerel, Nyamjav és Mendee, Jargalsaikhan: „Shanghai Cooperation Organization: The End of Mongolia’s Observership”, *Mongolian Journal of International Affairs*, 26. (2025): 111–124.
- 51 *CIA World Factbook Archive*, „Mongolia”, <https://worldfactbookarchive.org/archive/2025/MN> (a letöltés ideje: 2026. szeptember 14.).
- 52 Bor, Erdenechimeg és Erdenetsogt, Natsagdorj: „Impact of the »The Belt and Road Initiative« on Mongolia”, *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, no. 1(41) (2024): 1–10.
- 53 Tsogtbaatar: „Mongolia’s Quest”, 326–333. o.
- 54 Lkhaajav, Bolor: „Why Did Mongolia Join Trump’s Board of Peace?”, *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2026/01/why-did-mongolia-join-trumps-board-of-peace/> (a letöltés ideje: 2026. február 20.).
- 55 Szilágyi: „A »béke szigete«”, 68–70. o.
- 56 2017-ben az ENSZ Biztonsági Tanácsa újabb szankciókat fogadott el Észak-Koreával szemben a nukleáris és rakétakísérletei miatt, Mongólia pedig végrehajtotta azokat, többek között leállította az észak-koreai vendégmunkások foglalkoztatását. *United Nations Security Council*, „S/RES/2375 2017”, <https://main.un.org/securitycouncil/en/s/res/2375-%282017%29> (a letöltés ideje: 2026. szeptember 14.); *AFP*, „1,200 North Korean Workers to Leave Mongolia as UN Sanctions Bite”, *South China Morning Post*, <https://www.scmp.com/news/asia/east-asia/article/2122637/1200-north-korean-workers-leave-mongolia-un-sanctions-bite> (a letöltés ideje: 2026. szeptember 14.)